

Michel Foucault'n repressiivinen valtakäsité ja puoluevalta. Fiktiivinen kertomus »Kaarniolan» kunnallispolitiikasta

ARJA SAHLBERG

ABSTRACT
The Foucaultian Repressive Power in Party Politics on the Local Level

The Foucaultian repressive power apparatus is inherited from the Classical age (concept by M. Foucault) to the modern days. As a model of exercising power, the repressive apparatus is incapable of communicating with the otherness represented by women, young people, and different-minded. The »juridico-discursive» power apparatus described by Foucault is only able to dominate, repress and limit people. Its roots are in the absolute power of Medieval kings.

This article leads us to the nucleus of power of the local organisation of the Center Party in Finland. In the form of fiction this article shows how the repressive power model and apparatus lead to repetitive excluding acts inside the organisation as the goal to centralize the power on few (agrarians). As a consequence of this excluding power, there is also blindness in the policy maneuvering of the party at the level of the state.

I fiktio. Valta periytyy: I hautajaiset

Kaarniolan seurakunnan perinteikkäässä kirkossa vietettiin kesäkuun lopulla 1982 suuria hautajaisia. Muistettava oli merkittävä mies; kirkko olikin täpösen täynnä surijakansaa, eri järjestöjen ja kunnan tahojen edustajia omaisia ja ystäviä tuke-massa. Kuollut oli tunnettu agraari-konservatiivisen puolueen edustaja, kuollessaan viisikymmentä vaan ei vielä kuusikymmentä, maanviljelijä Tahvo Tuorna. Kunnanhallituksen jäsen hän oli vuosina 1977—78 ja 1979—80. Valtuuston jäsenenä hän oli vuodet 1981—84, kuntasuunnittelutoimikunnan jäsenenä vuosina 1973—76, maatalouspiirin maataloustoimiston suunnittelutoimikunnan varajäsenenä hän toimi 1977—80, ja Suur-Kaarniolan läänin sairaanhoitopiirin kuntainliiton jäsenenä vuodesta 1980 lähtien ja olisi jatkanut kaudella 1981—84. Suur-Kaarniolan keskussairaala-

piirin kuntainliiton liittovaltuustossa hän oli jäsenenä 1973—76 ja 1977—80.

Maanviljelijä Heimo Henttonen, kuusikymmentä, istui juhlavaatteet päällään tyynenä näissä hautajaisissa. Tuornan kuolema merkitsi hänelle Suur-Kaarniolan keskussairaalan sairaanhoitopiirin kuntainliiton jäsenyyttä, koska hän oli ollut Tuornan varajäsen.

Tahvo Tuornan hautajaisissa kirkonpenkissä istui myös sokerijuurikasruhtinaaksi nimitetty kunnan suurimpiin veronmaksajiin lukeutuva Suur-Kaarniolan kansanopiston opettaja Otto Märkälä, viisikymmentä vaan ei kuusikymmentä, joka oli toiminut elinkeinolautakunnan puheenjohtajan varamiehenä 1981—84. Samoina vuosina hänet oli nimitetty Suur-Kaarniolan alueen suunnittelutoimikuntaan edustamaan Kaarniolaa.

Kunnanvaltuustoon Märkälä valittiin 1977, mutta seuraavalla kaudella 1981—84 hänet peit-

tosi Heikki Katasmaa, mistä aiheutuikin pientä kissanhännänvetoa miesten välille. Maatalouspiirin maataloustoimiston suunnittelulautakunnan jäseneksi kaudelle 1977—80 valitun Tahvo Tuornan sijaan nousi hänen kuollessaan Otto Märkälä. Sosiaalilautakunnan varajäsenenä Märkälä toimi 1973—76. Varsinainen jäsen oli maanviljelijä Touko Ruutu Vasenpuolen kylästä. Suur-Kaarniolan seudun ammattikoulun kuntainliiton jäseneksi Otto Märkälä nimettiin kausiksi 1977—80 ja 1981—84. Märkälä peri myös Tuornan paikan agaraari-konservatiivien piiritoimikunnassa, jossa Tuorna oli istunut seitsemänkymmenluvun puolivälissä.

Penkissä istui myös Kaarniolan yhteislukion lehtori Heikki Katasmaa, viisikymmentä vaan ei kuusikymmentä, joka harjoitti opettajan toimensa ohella perunanviljelyä perimällään kotitilalla. Heikki Katasmaa valittiin valtuustoon Kaarniolan yhtyneen kuntakeskuksen osastosta 1981—84. Hän toimi istuntokauden lopulla valtuuston varapuheenjohtajana. Palkkalautakunnan jäsenenä hän toimi vuosina 1977—78. Kunnanhallituksen puheenjohtajana Heikki Katasmaa toimi 1981—82, samoin jo 1977—78 sekä 1979—80, jolloin hänen varajäsenenään oli Heimo Henttonen.

Penkissä istui myös maanviljelijä Tuttu Köppä, kuusikymmentä vaan ei seitsemänkymmentä, valtuuston jäsen sitten 1970-luvun. Valtuuston puheenjohtajana hän toimi kaudella 1977—80 sekä toisena varapuheenjohtajana kaudella 1981—84. Kunnanhallituksen puheenjohtajana Köppä toimi 1983—84. Elinkeinolautakunnan jäsenenä Tuttu Köppä toimi 1981—84 ja kuntasuunnittelutoimikunnan varajäsenenä vuosina 1981—84 (lautakuntaa johti kunnanjohtaja Juures Kunttonen). Palkkalautakunnan puheenjohtajana hän toimi 1983—84 ja Sosiaalilautakunnan puheenjohtajana 1973—76, jolloin hänen varajäsenenään oli terveydenhoitaja Seija Puokku. Sosiaalitoimikunnan johdossa Köppä toimi 1973—76. Kansanterveystyön kuntainliiton varajäsenenä Köppä toimi 1981—84. Valtuustokaudella 1989—92 Köppä toimi valtuuston varapuheenjohtajana.

Fiktionäkökulma valtaan

Tässä artikkelissa tarkastellaan fiktiivisen esimerkin kautta puolueen valtaorganisaatiota. Kyse ei ole mm. vuosikertomuksista luettavissa olevasta, ulospäin näkyvästä koneistosta, vaan piilossa toimivasta rakenteesta, jota pyritään paljastamaan fiktion kautta. Artikkelin analyysi vallankäyttö-

tavasta sekä apparaatista, joka syntyy vallankäyttämistarkoituksessa.

Metodisesti analyysi edistyy siten, että tutkija menee fiktion kautta sisään vallan koneistoon ja tarkastelee siellä ympärilleen. Tutkija kuvaa päätösten syntymisen prehistoriaa, valmistelevia tapahtumia ennen päättävän kokouksen tapahtumia. Tutkija voi fiktiivisessä seurata tiloja, joissa päätökset prehistorisesti syntyvät ja nähdä, millaisissa kontekstuaalisissa oloissa päätökset muotoutuvat. Nämä päätökset sitten (vain) kirjataan päättävissä elimissä. Nimitän päätösten prehistoriaa (tässä erityisesti henkilövalintojen osalta tapahtuvaa) *vakavan vallan* käyttämiseksi¹

Fiktion kautta voidaan tarkastella vallan käyttämiä demokratian rituaaleja mystisinä verhoina, jotka kätkevät varsinaisen vallan käytön. Määrittelyn vallankäyttötapa Michel Foucault'n juridico-diskursiivisen ja bio-vallan käsitteillä keskittyen ensin mainittuun. Tuon esille repressiivisen vallan (= juridico-diskursiivista valtaa) alkuperän Foucault'n määrittelemällä tavalla sekä määrittelyn juridico-valtaan liittyvän eksklusion ja sen historiallisen taustan Foucault'n tapaan.

Fiktiivisen tarinan rakentaminen on saanut virikkeitä Korpilahden kunnan kunnalliselämästä, mutta tarina ei kuitenkaan ole tapahtumahistoriallinen kertomus kyseisestä kunnasta vaan fiktio, joka voisi olla totta missä tahansa kunnassa. Fiktiivisessä käytetään lähdeviitteitä, mutta ne ovat vain vertailuaineistona.

Repressiivisen vallan luonne

Teoksessaan *History of Sexuality* Foucault (1977, 82) nimitti repressiivistä valtaa juridico-diskursiiviseksi vallaksi. Se on luonteeltaan negatiivisuudelle, pakolle rakentuvaa valtaa, jonka tuloksena on »rajoituksia ja puutetta». Se asettuu lain yläpuolelle, ja siten juridinen diskurssi toimii tälläkin alueella rajoittaen. Tässä diskurssissa tottelemattomuudesta rankaiseminen on yleistä, vallalla on autoritaarinen »isän kädestä» -luonne.

Juridico-valta on kaikkialla samanlaista. Se toimii yksinkertaisten (tabu, laki, kielto) mekanismien mukaan ja tuottaa noita elementtejä loputtomasti (mt., 84). Tällainen valta on pelkkää dominaatiota, alistusta. Se voi vain kieltää. Se on

¹ *Vakava valta* -käsite on tekijän johdannainen termistä *serious speech act*, jolla tarkoitetaan eksperttien lausuntoja kun he puhuvat asiantuntijoina, ks. Hubert L. Dreyfus, ja Paul Rabnow, 'Introduction', teoksessa Foucault 1986, xx.

repressiota, ja se vaatii (ehdotonta) tottelemista. Michel Foucault'n mukaan repressiivisyyden hypoteesi on ankkuroitu (kulttuuriseen) traditioon. Repressiivinen valta on estämistä varten. Se merkitsee aina jotain negatiivista ja toimii uhkana. Repressiivisen vallan voimat toimivat systemaattisesti olemassaolevaa puolustaen. Kieltäytyen näkemästä (muuttuvaa) todellisuutta ne muodostavat repressiivisen instrumentin. Siten repressiivinen valta estää tai ainakin vääristää tiedonmuodostusta (Foucault 1986, 129).

Repressiivinen valta on siedettävissä, kun se naamioi itsensä. Se maskeeraa itsensä taitavasti (ainoaksi) totuudeksi, jolloin oppositiota totuuden (toisenlaisen idean, käsitystavan) ja repressiivisen vallan olosuhteiden kuvauksen välillä ei synny. Repressiivinen valta muodostaa siten oman totuutensa.

Vallan kohteen, tarkastelijan on helpompaa identifioitua vallan (ohjeen) kanssa, kun se maskeerautuu. Valta myyttistyy, ja sen retoriikka ryhtyy palvelemaan sitä. Moderneissa versioissaan se puhuu (aatteellisista) periaatteista, vaikka sen praktiikka kääntää periaatteet nurinpäin. Se esittää toimintaperiaatteikseen »kuten ennen» tai »asiat on jo sovittu». Juridico-vallan olennaisia elementtejä ovat (miehinen) solidaarisuus ja vallan hierarkkinen rakenne.

Foucault'n mukaan repressiivinen valta kehityi monarkin vallasta siten, että se maskeerautui noudattamaan lakia ja omaksui kielekseen lain kielien. Laki antoi vallalle oikeutuksen sen harjoittamiseen ja kohdentamiseen. Foucault esitti, että myös modernissa yhteiskunnassa lain diskurssi on yhä edelleen käytössä nimenomaan repressiivisen vallan legitimaationa (mt., 131). Legitiimaatioperusteen tulkinta lähtee silloin (vanhan) valtastruktuurin, hierarkian puolustamisesta. Ongelmaksi nousee, että esim. asenne-edellytysten muutokset yhteiskunnassa eivät vaikuta lain tulkintaan. Tullaan tilanteeseen, jossa vallan käytötapa ja samalla sen rakenne kivettyy yksilöpsykologisten, ryhmäpsykologisten sekä sosiologisten (aikansa eläneiden) edellytysten kautta.

Repressiivistä valtaa ja alistusta voi Foucault'n mukaan parhaiten vastustaa esittämällä sille vastapuolen, jota Foucault kutsui *totuuden* diskurssiksi. Kun »totuus», vaihtoehto, vapaasti kulkeva tieto puhutaan julki, ja kun vapautuksen transgressiivinen ääni kuuluu, repressiivinen valta saa haastajan. »Totuuden» valta on selvyiden, ei-vääristämisen valtaa, jokin muoto korkeampaa hyvää, vaikkei tuo korkeampi hyvä olisikaan muuta kuin

selvyyttä, Foucault totesi (mt., 130).

Kätkeytyvän, repressiivisen vallan paljastamiseen tarvitaan rationaali analyysi tilanteesta. Tarkastelijan on pyrittävä vetämään valtarakennetta peittävä mystinen huntun syrjään. Tässä artikkelissa se tapahtuu romaanifiktioin keinoin. Fiktiivisessä esimerkissä kuvataan tilannetta, kuinka valta-apparaatin ulkopuolelta tuleva toisenlainen totuus törmää vallan repressiiviseen koneistoon.

II fiktio. Valta siirtyy: II hautajaiset

Kaarniolan kunnan 1800-luvulla rakennetussa kauliissa kirkossa vietettiin heinäkuussa 1985 jälleen suuria hautajaisia. Kirkko olikin täpö täynnä hyvästijättäjiä. Haudattava oli kunnan merkkihenkilöitä, maanviljelijä Alaspuolen kyläkunnasta, Heikki Pirhanen, agraari-konservatiivista puoluetta edustava kunnanvaltuuston jäsen 1977—80 ja 1981—84, maataloustoimikunnan puheenjohtaja 1977—80, kunnanhallituksen jäsen 1981—82, ja kunnanhallituksen puheenjohtaja vuoden alusta.

Penkissä istui parhaissa hautajaispukeissaan myös maanviljelijä Heimo Henttonen, joka oli Pirhasen varajäsen kunnanhallituksessa. Hän oli ollut sitä jo kaudella 1981—82. Heimo Henttonen oli istunut kunnanhallituksessa jäsenenä 1973—74 ja 1975—76. Valtuuston jäsenenä Henttonen oli istunut 1981 lähtien yhdessä mm. Pirhasen kanssa agraari-konservatiivisen puolueen ryhmässä. Teknisen lautakunnan puheenjohtajaksi maanviljelijä Henttonen nimitettiin 1977, ja hän jatkoi saman, painoarvoltaan merkittävän lautakunnan puheenjohtajana seuraavan valtuustokauden 1981—84. Pirhasen kuollessa hän peri kunnan päättäjien asteikossa merkittävän kunnanhallituksen jäsenyyden.

Penkissä istui myös Ellen Kerämaa, ainoa agraari-konservatiivisen puolueen listoilta 1970- ja 1980-luvulla kunnanhallitukseen kohonnut nainen. Ellen oli pikkukoulun opettaja ja myös kuuluisan hevossiittolatilalan emäntä. Kerämaa istui kunnanhallituksessa 1973—74 ja 1975—76. Sen jälkeen naisettomia vuosia riitti aina vuoteen 1987 saakka, jolloin Kerämaa jälleen istui kunnanhallituksessa kahden vuoden ajan. Tuon kauden jälkeen Kerämaa vetäytyi politiikasta.

III fiktio. Torjuntavoittoa

Agraari-konservatiivisen puolueen Kaarniolan kunnallisjärjestön varapuheenjohtajaksi nousi 1980-luvun alussa opettaja-taiteilija Annukka Pol-

venkorkuinen, 35 vuotta. Agraari-konservatiivisen puolueen nuorisotoiminnasta tutuksi tulleen hän vaikutti sopivalta tuoreelta työvoimalta kunnallisjärjestöön. Hänen mielipiteensä koettiin tosin poikkeaviksi ja radikaaleiksi, ja erityisesti Henttonen mielestä hän vetosi liikaa puolueen ideologiseen isään Santeri Alkioon. Olipa Annukka kirjoittanut artikkeleitaakin tuosta hahmosta.

Erityisen kiusallisia olivat hänen vetoamuksensa poliittisen henkilön moraalista ja henkisestä kasvusta. Henttonen kuittasi ne tokaisulla: »Lapsellista.»

Seuraavien kunnallisvaalien aikaan Annukka nimettiin vaalityöryhmän vetäjäksi. Siinä työssä hän kunnostautuikin merkittävästi, ja puolueen laskenut kannatus alkoi nousta. Myös valtakunnallisesti agraarikonservatiivit olivat nousussa.

Kunnallisjärjestöä johtanut maanviljelijä Reipas Muuttaja oli eroaikkeissa. Hän esitti yllättäen kokouksessa Annukka Polvenkorkeista puheenjohtajaksi. Koska vaalimenestys oli ollut Annukan johtaman työryhmän ansiosta hyvää, arveltiin, että hänestä tulisi työteliäs puheenjohtaja. Päätös tehtiin yksimielisesti. Seuraavissa kunnallisvaaleissa Annukka veti jälleen vaalityöryhmää. Nyt agraari-konservatiivien valtuustopaikat lisääntyivät kahdella. Kokoonnuttiin laatimaan vaalivoiton jälkeisiä suunnitelmia. Jaettavaa olikin runsaasti, sillä puolueella oli enemmistö kunnan valtuustopaikoista. Koska Annukka oli kunnallisjärjestön puheenjohtaja, oli hänellä oikeus osallistua valtuustoryhmän kokoukseen. Tuohon kokoukseen oli kutsuttu kunnallisjärjestön nuori johto kokonaisuutenaan: Markku Sirola, nuori kansalaisopiston opettaja, ja maataloussihteeri Heikki Kaarisuo, alta 30 molemmat. Muutoin osallistuminen oli tarkoin rajattu valtuustoryhmän jäseniin, mistä Märkälä oli erityisen tarkka.

Kokouksessa herätti hämmästyä se, että naispuolinen puheenjohtaja oli ottanut yhteyttä muihin poliittisesti kilpaileviin tahoihin, erityisesti (kahtiajakautuneeseen) työväenpuolueeseen, sekä keskustellut heidän kanssaan vaalien jälkeisestä tilanteesta. Erityisesti Märkälä ja Henttonen pitivät yhteydenottoa ennenkuulumattomana. Ylipäänsäkin he pitivät keskusteluja vaalien jälkeisestä tilanteesta valtuustoryhmälle kuluvana, mikä merkitsi vaalien eteen runsaasti työtä tehneen kunnallisjärjestön nuoren kolmikon syrjäyttämistä. Kolmikko protestoiakin ankarasti ja esitti, että vaalien jälkeistä tilannetta varten pystytettävään työryhmään tuli kuulua myös kunnallisjärjestön edustus. Henttonen, Märkälä ja Köppä esittivät toisi-

aan työryhmään, joten he kaikki tulivat valituiksi. Märkälä ja Henttonen pitivät kunnallisjärjestön johdon esityksiä »ennenkuulumattomina». Kokous päätettiin ratkaisemattomana.

Seuraavassakaan kokouksessa tilanne ei ratkenut, ja todettiin, että kunnallisjärjestön kokousta varten oli olemassa kaksi erilaista näkemystä lautakuntapaikkojen jaosta. Polvenkorkeinen olisi halunnut nuorentaa ja naisistaa kunnanhallitusta sekä erityisesti vaihtaa teknisen lautakunnan puheenjohtajuuden. Henttonen asui kaukana keskustasta, jossa lautakunta ja tekninen toimisto sijait-sivat: hän tuli siten kalliiksi kunnalle, Polvenkorkeista oli valistettu. Toisaalta hänen toimintaansa oli ankarasti arvosteltu ja viitattu hänen hupe-neviin hengenvoimiinsa. Henttoselle jokaviikkoi-set keskustamatkat olivat elämän suola. Valtuustoryhmän kokouksia johtaneelle Henttoselle kokouksen tapahtumakulut »menivät perille» aina ryhmän viimeisenä.

Viimeisen valmistelevan kokouksen jälkeen Märkälä aloitti puhelinkamppailun. Kaikki valtuustoryhmän jäsenet käytiin läpi. Märkälää tuki Henttonen, jonka mielessä heijastelivat vanhat hyvät ajat. Koskaan ei Kaarniolassa tällä tavalla oltu asioita hoidettu. Henttonen ei ymmärtänyt Polvenkorkeisen puhetapaa, eikä sitä, mitä hän sanoi.

— Olisivatpa Tuorna ja Pirhanen elossa. Ei polvenkorkeiset hyppisi nenille, Henttonen ajatteli uneksivasti.

Märkälä sai odottamatonta tukea. Eräänä iltana puhelin soi, ja langan päässä oli agraarikonservatiivi, niin ikään maanviljelijä Toivo Turo Piikkisen kunnasta, tunnettu maakunnallisen Junttayhdistyksen puheenjohtaja ja siis vaikuttajahahmo, presidentin- ja ministerintekijä *par excellence*. Kunnassaan Turo nautti samoista asemista kuin Märkälä.

Miehet olivat tutustuneet agraari-konservatiivien piiritoimikunnassa, jossa Turo oli istunut vuosina 1977—79 ja 1981 ja Märkälä kymmenvuotiskauden vuodesta 1977. Agraari-konservatiivien piiritoimikunnassa istui myös eläinlääkäri Kimmo Musa Mudaspohjan kunnasta. Hän kohosi puoluevaltuuskunnan jäseneksi 1977 ja piirijärjestön varapuheenjohtajaksi 1979, jolloin piiritoimikunnassa istui kaksi naista. Puoluehallitukseen Musa nousi 1981. Kunnassaan Musa oli huolellisesti kerännyt itselleen kaikki merkittävät asemat.

Turo kertoi juuri osallistuneensa valtakunnallisen junttayhdistyksen kokoukseen Paita Mansikan tulevan puoluekokousstrategian luomiseksi.

Noita kokouksia pidettiin aina tarvittaessa, ja niihin osallistui suurelta osalta pelkästään Turon ikäisiä, miespuolisia ammattitovereita. Kokouksissa saatettiin myös keskustella asiakysmyksistä kuten erityisesti tulevasta maataloustuloneuvottelusta ja maataloustuotteiden vientituen tarpeesta. Kokous oli todennut, että »meidän mies» Mansikka hoitaa kyllä maatalouspuolen kunhan tulee valituksi puolueen puheenjohtajaksi.

Polvenkorkuinen on Rouva Siilitukkaisen kannattaja. Ne aikomukset on revittävä juuriltaan, Turo opasti ja valoi sitten Märkälään uskoa myös seuraavan agraari-konservatiivisen puolueen puoluekokouksen varalta. Tulevaan puoluekokoukseen odotettiin kamppailua istuvan puheenjohtajan Raimo Saarikiven »kruununprinsin» Paita Mansikan ja yllättäen kansansuosiota saaneen kemistin Ritva Siilitukkaisen välille. Veljet totesivat yhdessä, että veneen keikutukset oli ajoissa estettävä.

Ennen kunnallisjärjestön kokousta Märkälän puhelinlinja oli varattu ahkerasti. Polvenkorkuisen puhelin sen sijaan oli eriskummallisen rauhallinen. Kunnallisjärjestön kokouksessa oli sähköä ilmassa. Polvenkorkuinen tuli istuvana puheenjohtajana johtaa puhetta kokouksessa sääntöjen mukaan. Märkälä esitti, että kokouksen puheenjohtajaa vaihdettaisiin, koska Polvenkorkuinen »oli esittänyt arvostelua». Sääntöjen lukemisen jälkeen päädyttiin tulkintaan, jonka mukaan kokous olisi lailinen vain, kun Polvenkorkuinen istuisi puheenjohtajana. Polvenkorkuinen jäi johtamaan puhetta.

Seuraavaksi Märkälä esitti listansa tärkeimpien lautakuntien täyttämiseksi. Polvenkorkuinen esitti omansa, ja molempia listoja tuettiin. Käydyssä äänestyksessä Märkälän lista voitti. Sen mukaan kunnanvaltuuston puheenjohtajaksi tuli Tuttu Köppä, kunnanhallituksen puheenjohtajaksi maanviljelijä Kaarlo Isännäinen, viisikymmentä vaan ei kuusikymmentä, tunnettu »sovittelevista kannoistaan», ja kunnanhallituksen jäseniksi maanviljelijä Joonas Rieppula, viisikymmentä vaan ei kuusikymmentä, ja oikeusasiamies Kalle Paahtaja, neljäkymmentä. Teknisen lautakunnan puheenjohtajaksi valittiin Heimo Henttonen ja hän jatkoi myös valtuustoryhmän puheenjohtajana. Märkälästä tuli valtuuston puheenjohtaja. Hän edusti myös Suur-Kaarniolan aluetta läänin neuvottelukunnassa sekä Agraari-Konservatiivisen puolueen valtuuskunnassa. Myöhemmin hän hankki itselleen myös läänin neuvottelukunnan valtuuskunnan jäsenyyden. Valtuuston valintakokouksessa Mär-

kälä katsoi oikeudekseen hienosäätää vielä jo tehtyjä valintoja.

Polvenkorkuinen sai noin kolmanneksen kunnallisjärjestön valintakokouksen äänistä. Kokouksesta lähtiessään voitontahtoa tiikkuva Märkälä uhosi vielä Polvenkorkuiselle: »Lennät ulos seuraavassa valintakokouksessa!»

Ekskluusion juuret

Repressiivisen vallan eräs muoto on ekskluusio, ulos sulkeminen. Sen historiallinen tausta on Foucault'n mukaan keskiajalla, jolloin leprasairaat suljettiin kylän ulkopuolelle, käsivarren mitan päähän, opetuksesi ja varoitukseksi »toiseudesta» (Foucault 1986, 3; 1973, 7). He olivat näkyvillä koko ajan, mutta samalla ulossuljettuja.

Myöhempiä ekskluusion esimerkkejä ja ilmentymismuotoja olivat keskiajan yleiset talot, joissa pyrittiin kerjäläisten, irtolaisten, prostituoitujen ja vammaisten sopeuttamiseen ja normalisoimiseen. Tämän kehityskaaren päässä oli täydellinen vankila, jossa valvonta jatkui ympäri vuorokauden ja jota Foucault kuvasi teoksessaan *Discipline and Punish* (1979) (Rabinow, toim. 1984, 141–66).

Modernissa muodossa repressiivisen vallan elementti esiintyy suurissa ja pienissä päätöksentekotilanteissa, joissa tulee valituksi valtahierarkian »normaalin» mukainen yksilö. Ulossuljetuksi tulee »toinen», erilainen. Naistutkimus on selittänyt toiseuden, erilaisen seksuaalisen olemuksen merkitystä ekskluusion perustana.

Dorothy Smith (1987, 18) muotoili naisen ekskluusion kulttuurin tuottamisesta seuraavasti:

Naiset ovat olleet laajalti ulossuljettuja ajatusten muotojen sekä niiden kuvien [*images*] ja symbolien tuottamistyöstä, joissa ajatus on ilmaistu ja pantu järjestykseen. Voimme kuvitella naisten ekskluusion, joka on tapahtunut siten, että miehet ovat muodostaneet keskenään kehän [*circle*], mikä pitää merkittävänä vain sitä mitä miehet sanovat. Tuo kehä ulottuu historiassa taaksepäin niin kauas kuin tietoa on olemassa.

IV fiktio. Ekskluusio

Syksyllä pidetyssä kunnallisjärjestön valintakokouksessa Polvenkorkuinen vastaehdokkaaksi kulisien takana neuvoteltu Heikki Katasmaa voitti Polvenkorkuinen muutamalla äänellä. Ennen kokousta Märkälä kävi kuumana. Hänen puhelimen-

sa oli jatkuvasti varattu. Polvenkorkuinen pidettiin taitavasti kaiken spekulatiivisen ulkopuolella.

Märkälälle Polvenkorkuinen merkitsi poliittisen uran vaarantumista. Märkälä uhosi, että Kaarniola menisi konkurssiin, jos hänen vaikutuksensa puuttuisi kunnasta. Hänen haaveensa »omasta» Kaarniolasta olivat Polvenkorkeisen aktiivisen poliittisen roolin kautta uhattuina. Märkälä koki omistavansa koko kunnan. Kunta täytti hänen simpänsä mustat aukot ja teki hänestä tärkeän, se teki hänestä »jotakin». Märkälä koki uhkaa: koko elämä oli vaakalaudalla. Märkälä vapisi ja hikoisi, kun hän selitti kurjaa tilaansa, jonka erityisesti Henttonen ymmärsi. Henttonen ei voinut unohtaa sitä, että Polvenkorkuinen oli halunnut syrjäyttää hänet teknisen lautakunnan puheenjohtajuudesta.

Toiseus eksklusion perustana

Naisellisen toiseuden lisäksi ulos tulee suljetuksi — Kaarniolan esimerkkinä mukaisesti — muunkinlaista toiseutta. Myös nuoruuden kriteeri samoin kuin erilainen mielipide riittää eksklusion. Postmodernin esille tuoma henkinen individualistinen kapasiteetti tulee siten ulos suljetuksi repressiivisen vallankäyttötavan vuoksi.

Repressiivinen vallankäyttötapa ei pysty suhtautumaan tasa-arvoisesti erilaiseen, toiseen. Se ei ymmärrä toiseutta, se tunnustaa vain hierarkian. Mikäli yhteiskunnan ulkopuoliset olosuhteet muuttuvat voimakkaasti, repressiivis-hierarkkinen valtarakenne ei suoriudu ulkopuolisten olosuhteiden analyysistä, koska siihen tarvitaan avointa suhtautumista, erilaisia mielipiteitä ja yksilöitä, jotka saavat yhteiskunnassa valmiudet kehittää erilaisia mielipiteitä. Repressiivisyys estää tällaisen pluralismin kehittymisen erityisesti yhteiskunnan henkisillä aloilla, tieteessä, politiikassa ja taiteessa. Samanlaisuus ei keskustele, se vain toteaa. Siksi yhteiskunta tarvitsee toiseutta, perusteltua erilaisuutta. Repressiivinen valtakoneisto etsii ja valitsee vain »repressiivisiä» yksilöitä, jotka eivät kykene tasavertaiseen tarkastelutapaan. Repressiiviset henkilöt muodostavat dominaation hierarkian. Repressiivisen vallankäyttötavan kautta valta elitistyy.

Vakavan vallan faktorit agraari-konservatiivisessa puolueessa

Fiktio kohteena olevan puolueen politiikan nukleus, vallan ydin, on kunnallisjärjestö. Valta kes-

kittyy kunnallisjärjestöön, koska siellä tehdään päätökset merkittävien kunnallisten luottamuspaikkojen jaosta sekä kuntaa ja aluetta edustavista mandaateista. Myös esitykset puolueen valtuustoon tehdään kunnallisjärjestössä.

Fiktiossa esitetyn Kaarniolan kunnan johtavien luottamusmiesten sosiaalinen tausta on yhtenevä. Ammattina on maanviljelijä, taikka vallan harjoittajalla on muutoin selkeä kontakti agraariseen elinkeinoon, osa-aikaviljely, periminen, naitu viljelijäsukuun jne., kuten Ellen Kerämaan esimerkki osoitti.

Agraari-konservatiivisen puolueen piirissä agraari oli seitsemänkymmenluvulla ainoa tae piirin elimiin. Harvat naiset (2—4), joita piiritoimikuntaan valittiin, olivat enimmäkseen emäntiä.

Naisten *utilisoinnissa* on nähtävissä kaksi linjaa. Pakkomandaateista huolehtii puolueen naisjärjestö, jolloin kaikkiin elimiin saadaan pakollinen nainen, usein naisten piirin emäntäpuheenjohtaja. Emännäisyys takaa ongelmattomuuden substanssikykyisyyksissä. Kyse on myös — ja erityisesti 1980-luvulla, kun ajan hengen mukaan oli paineita valita lisää naisia elimiin — »vaarattomien» naisten esille nostamisesta.

Kyseessä on vakavan vallan naamiointitemppu. Valituksi tulleet ovat usein naisia, joiden viattomuutta (*innocence*) voi Hegelin tapaan kuvata »kivenkaltaiseksi»². Judi Marshall (1986) on kuvannut johtavien naisten erästä tyyppiä, joka vaimentaa naiseutensa (*mute their own awareness of being women*). *Neutriinoina* he tekevät itsestään erillisen ryhmän, jossa ensisijaisena kulkee ammattillinen rooli, ja siten he voivat kontrolloida sensitiivisyyttään. Tämä tapahtuu jopa naiskontakteja välttämällä. Tietoisuuden lisääntyminen merkitsee ongelmia, ja tietous naiseudesta lisääntyy, kun naisia on läsnä useampia (Marshall 1986, 151—152). »Vakavan vallan» koneisto hyödyntää naiseuden vaimentamisen metodia valitsemalla joukkoonsa »neutriinoja».

Agraari-konservatiivisen puolueen kunnallisjärjestön sääntöjen mukaan on mahdollista, että peräti jokainen osaston jäsen saa edustaa osastoa kunnallisjärjestön kokouksessa. Varsinkin kunnallisvaalien jälkeisessä yleisessä kokouksessa, jossa lautakuntapaikat jaetaan, osanottajia on sata-määrin Kaarniolan kokoisten kuntien (5000 asukasta) kunnallisjärjestön kokouksessa.

² Hegel: »Innocence, therefore, is merely nonaction, like the mere being of a stone (das Sein eines Steines), not even that of a child» (Derrida 1981).

Kuvattu rituaalinen demokraattisuus on pelkkä maski. *Vakavaa valtaa* on jäljitettävä kokousten ulkopuolelle, ystävyyssuhteisiin, puhelinkeskusteluihin ja historiaan. Kaarniolan tyyppisten kuntien valtakuvion nukleuksena ovat keski-ikäiset taikka sitä vanhemmat vallan miehet. Toisensa he ovat tunteneet pitkään, mahdollisesti jo kansa- ja ripikoulusta. Peruskoulutuksena on yleensä kansakoulu, Kaarniolan esimerkissämme Katasmaa on maisteri.

Tutkimuskaudella (1970—1990) kunnan valtarakenne oli siten stabiili. Vallassa oli kolmen—neljän agraarin kokoonpano. Valta saattoi vaihtua vain, kun edellinen vallan haltija kuoli. Uusi vallan haltija muistutti ammatiltaan ja sosiaaliselta statukseltaan mahdollisimman paljon entistä. Vallankäyttäjien oli helppo kommunikoida keskenään, koska heidän semanttinen kontekstinsa oli sama.

Vallankäytön tukipilari oli kyläjako, joka oli kunnallisten luottamuspaikkojen mandaattijaotuksen pohjana. Ehdokkaat vallan miehiksi tulivat kyliltä. Noiden vallan miesten keskinäinen mittelo johti paikkakunnan valtaeliitin syntymiseen, jonka esimerkkitapauksessa muodostivat Märkälä, Henttonen ja Köppä. Vallankäyttötapa ratkaisi eliitin johtopaikan. Mitä lähempänä foucaultlaista juridico-vallankäyttötapa vallanhaltija oli, sitä kovempia keinoja hän oli valmis käyttämään (henkilökohtaiseen statukseensa liittyviä) asioita ajaakseen. Repressiivinen vallankäyttötapa tukee subjektivistisistä vallanhalluista ja johtaa valtahierarkiaan.

V fiktio. Kaarniolan kunnan sosiaalinen rakenne

Vuonna 1970 Kaarniolan kunnassa asui 7261 henkeä. Väkiluku väheni vuoteen 1980 tultaessa 5105 henkeen. Väestö alkoi tämän laman jälkeen uudelleen kasvaa muuton ja syntyvyyden nousun vuoksi, ja väestöstä oli vuonna 1990 5136 henkeä.

Väestö jakaantui ammatteihin seuraavasti: Maa- ja metsätaloudessa oli vuonna 1970 1350 henkeä, vuonna 1980 995 henkeä ja vuonna 1988 enää 572 henkeä eli 28,4 % väestöstä. Teollisuudessa ja rakennuksen alueella oli vuonna 1970 364 henkeä, vuonna 1980 590 henkeä ja vuonna 1990 467 henkeä. Kaupan alalla työskenteli vuonna 1970 225 henkeä, vuonna 1980 240 henkeä ja vuonna 1988 218 henkeä. Palvelusten ala kasvoi tutkimuskaudella selvästi. Vuonna 1970 palveluksissa oli 299 henkeä, vuonna 1980 445 henkeä ja vuonna 1988 423 henkeä eli 21,2 % työssäkäyvistä väestöstä, mikä oli miltei sama määrä kuin agraarielinkei-

non piirissä. Kunnasta olikin sanottu, että se oli siirtynyt suoraan maatalousyhteisöstä palveluyhteisöön.

Vallan kaksi kerrosta

Edellä mainitut muutokset eivät kuitenkaan heijastuneet kunnan *varsinaisen vallan* valtarakenteeseen. Jännitteitä syntyi erityisesti kirkonkylän muuttovoittoalueella, Kaarniolan yhtyneen kuntakeskuksen osaston alueella, ja siten agraari-konservatiivien kuntakeskuksen osaston ja kyläosastojen välille. Tutkimuskaudella ristiriita ratkaistiin kylien liittoutumalla, joka »peittosi» Kaarniolan keskustan uudistuspuheet. Agraariedustus tuli nimenomaan kyläkunnilta.

Valtakanava jakautui kahteen luokkaan. *Porsua- ja tupakanava* on avoin kaikille. Siihen houkutellaan väkeä erilaisin yleisötilaisuuksin. Tämän kanavan tarkoituksena on hankkia työrukkasia, raatajia. Kaarniolan esimerkissämme Polvenkorkuinen ja järjestön muu nuori johto oli tarkoitettu tähän tehtävään. *Kamaripuoli* sen sijaan, *vakavan vallan* kanava, on suljettu, ja sen sulkemiseen käytetään eksklusion menetelmiä. Tehokkaan eksklusion ansiosta vakavan vallan kanavaa varjellaan ulkopuolisten hyökkäyksiltä.

VI fiktio. Pieniä päätöksentekotilanteita

Polvenkorkuinen ei tahtonut millään saada kunnallisvaalien ehdokaslistaa täyteen. Hän oli hankkinut jo itse kahdeksan ehdokasta, mutta kyläkunnatkaan eivät tahtoneet saada kiintiöitään täyteen. Keskustan yhtyneen kuntakeskuksen osaston puheenjohtaja Katasmaa oli toistuvasti ehdottanut listan sulkemista, samoin Köppä. Molemmat olivat itse ehdokkaita, ja vajaa lista toimisi heidän edukseen.

Vasta vaalien jälkeen Polvenkorkuinen kuoli, kuinka Köpän kylässä oli syrjäytetty nuori lupaava miespuolinen ehdokas painostuksella.

— Järjestelmä ei huolehdi edes jälkikasvustaan, Polvenkorkuinen ihmetteli.

Polvenkorkuisella oli ollut ongelmia koko ajan myös Katasmaan kanssa, joka piti kiinni alueen kuolleista yhdistyksistä.

— Minä hoidan, Katasmaa tokaisi joka kerran, kun Polvenkorkuinen peräsi paperiyhdistysten lakauttamista.

Silti hän ei tehnyt mitään asian hyväksi. Polvenkorkuinen ymmärsi, että paperiyhdistykset olivat oiva spekulatiivinen ja vallan tasapainotuksen

keino. Mikäli Suur-Kaarniolan yhdistyksen voimakkuusasteessa tapahtuisi jotain, kyläkunnille syntyisi uusia yhdistyksiä.

Vallankäyttötapa tulevaisuusperspektiivissä

Oheisen fiktion pohjana on käytetty Suomen Keskustan Korpilahden kunnallisjärjestön toimintaa. Sama kaava ei ole suinkaan tuntematon muissaakaan Keskustan kunnallisjärjestöissä. Kuvattu valtarakenne ei ilmene osastojen puheenjohtajia ja sihteereitä kuvaavista puolueen tilastotiedoista, koska ne eivät heijasta *vakavan vallan* valtasuhteita. Repressiivisen vallan käyttäjillä on oma, näkymätön koneistonsa, jota ei jäljennetä painomusteella. *Vallan miehet* nousevat sen sijaan toistuvasti esiin eri nimityksissä kunnan, läänin ja valtakunnallisten elinten alueella. Kun erityisesti agraarisuuteen liittyvien puolustajien nimet eivät vaihdu kahdenkymmenen vuoden aikana, valtarakenne hahmottuu niiden *päältä valikoitujen* ja myös *päältä valikoitujen* perusteella. Ongelmana on, että tämä koneisto ei tule helposti näkyviin.

Vakavan vallan koneisto pilkahtaa esiin puolueen puheenjohtajan valinnassa. Varapuheenjohtajien valinnassa se ei näy, koska nuoruus ja naisuus antavat (yhdellem) oikeuden astua puoluejohdossa. Agraarisen 'maailman' (vrt. Roos 1981, 6551; Bourdieu 1979) substanssia kantava valtakoneisto johtaa siihen, että puoluetta on käytetty ammattiliittona, maanviljelijöiden etujärjestönä.

Myös toinen valtakoneistosta johtuva lainalaisuus löytyy. Koska valtakoneiston valinnat peilaavat valtakoneistoa, vakavan vallan julkaistujen osien ohitse voi presidenttiehdokkaaksi valikoitua vain puutarhanviljelijä Paavo Väyrynen. Valitulla tulee olla agraarisen premodernin maailman tuki; siksi lääkäri Eeva Kuuskoski ei siihen suoritukseen yllä.

Järjestöväen tasolla agraareihin keskittynyt valtakoneisto aliarvioi ja tekee tyhjäksi »työläisen» puolueen jäsenenä, samoin postmodernin ammatin harjoittajan. Vaikka puolueen ulkoinen kuva saataisiin puoluejohdon valinnoilla kuinka hyvin tahansa vastaamaan premoderni, moderni, postmoderni -jakoa, Keskustan sisäinen ja salainen valtakoneisto vääristää tilanteen.

Keskustan junttakoneisto on premodernia laattaa. Toiseuden eksklusio toistuu tuoreena versiona pääministeri Esko Ahon asiantuntijakaartin valinnoissa, joissa ei ole yhtään naista ja asiantuntijat muistuttavat muutoinkin toisiaan.

Tulevaisuusperspektiivissä repressiiviseen ja eksklusiovaan vallankäytön tapaan tulee kohdistumaan suuria paineita. Naisbittin megatrendeissä puhutaan hajautetuista järjestelmistä, jotka syrjäyttävät keskitetyt. »Massa-ajattelusta siirrytään yksilöllisyyteen ja erilaisuuden arvostamiseen. ... Edustuksellisesta demokratiasta siirrytään osallistuvaan demokratiaan. ... Hierarkkisista organisaatioista siirrytään verkostomaisiin ratkaisuihin», toteaa Naisbitt (1984).

Vallankäyttötavan perusteella Keskusta on keskiaikainen. Repressiivinen, premoderni valta-ajattelu agraarihierarkioineen elää toisessa maailmassa kuin Euroopan yhteisöön liittyvä (muu) Suomi.

LÄHTEET

1. Kirjallisuus

- Bourdieu, Pierre (1979): *La Distinction — critique sociale du jugement*. Paris.
 Derrida, Jacques (1981): *Dissemination*. University of Chicago Press, Chicago.
 Foucault, Michel (1986): *Beyond Structuralism and Hermeneutics*.
 Foucault, Michel (1977): *History of Sexuality. Vol I*. Penguin Books, London.
 Foucault, Michel (1973): *Madness and Civilization. A History of Insanity in the Age of Reason*. Random House, New York.
 Marshall, Judi (1986): *Women Managers. Travellers in a Male World*.
 Naisbitt, J. (1984): *Megatrends*. New York.
 Rabinow, Paul (toim. 1984): *The Foucault Reader. An Introduction to Foucault's Thought*. Penguin Books, London.
 Roos, Jea-Pekka (1981): Suomalainen elämäntapa. *Otavan Suuri ensyklopedia* 9. Keuruu.
 Smith, Dorothy (1987): *The Everyday World as Problematic*. Oxford.

2. Fiktion rakennuspalikat

- Keskustan Keski-Suomen piirin syyskokousten pöytäkirjat 25. 11. 1972; 13. 11. 1976; 15. 11. 1975; 13. 11. 1976; 19. 11. 1978; 10. 11. 1979; 18. 11. 1980 ja kevätkokous 9. 4. 1988.
 Keskustan Korpilahden kunnallisjärjestö, ylimääräinen yleiskokous 5. 1. 1989.
 Keskustan Korpilahden kunnallisjärjestö, syyskokous 27. 11. 1990.
 Keskustan Korpilahden kunnallisjärjestön säännöt.
 Keskustan Korpilahden valtuustoryhmän kokous 5. 1. 1989.
 Korpilahden kunnan arkisto, luottamusmieskortisto.
 Korpilahden kunnan kunnalliskertomus 1980 ja 1990.
 Korpilahden seurakunnan väestörekisteri virkatodistusasioita varten 27. 4. 1992.
 Suomen Keskustan osastorekisteri.